

Peníze, stát a vnější rovnováha

Vladan Hodulák

Tato prezentace je určena výhradně pro studenty kurzu *Mezinárodní politická ekonomie (MVZ401)* na FSS MU v akademickém roce 2017/2018. Jakékoliv nakládání s prezentací pro jiné než studijní účely v tomto kurzu je zakázáno

Peníze v ekonomii hlavního proudu

- Vymezení peněz na základě funkcí, které plní
  - Zúčtovací jednotka (měřítko hodnoty)
  - Uchovatel hodnoty
  - Prostředek směny (dnes v ekonomii nejdůležitější)
- Teorie vzniku a vývoje peněz
  - A. Smith, C. Menger
  - Peníze se vznikly, protože pomohly vyřešit problém s dvojitou shodou potřeb
-> peníze jsou první řadě prostředek směny
  - Hlavním tématem vývoje peněz je snižování transakčních nákladů
- Vztah mezi penězi a bohatstvím
- Kvantitativní teorie peněz: $M \times V = P \times Q$

Vymezení peněz

- Peníze jsou nástroj, který slouží ke koordinaci lidí při produkci a rozdělování
- Peníze jsou v první řadě měřítko hodnoty, další funkce závisí na podobě hospodářského systému
  - Nejčastěji měří hodnotu institucionalizovaných sociálních závazků – dnes jsou to peněžní dluhy
  - Prostředkem směny se stávají až s přechodem na tržní vztahy
- Nástin vzniku a vývoje peněz
  - Měřítka hodnoty usnadňující hospodářskou koordinaci v Sumeru
  - Peníze jako zobecněný závazek -> vznik mincí v Lýdii
  - Peníze a první trhy

Peníze a stát

- Proč lidé přijímají peníze?
  - Důvěra lidí vs. zákonné platidlo vs. daně a poplatky
- Stát
  - Je po většinu historie dominantním emitentem peněz
  - Určuje, co reprezentuje peníze
  - Hierarchie peněz
  - Nikdo jej nemůže donutit k bankrotu ve vlastní měně
- Reálná omezení
  - Inflace (deflace)
  - Vnější hospodářské vztahy (vyrovnávání platební bilance)

Spory o podobu peněžním systému

- Peníze umožňují státu mobilizovat zdroje pro veřejný zájem
- Spory o podobu veřejného zájmu a o rozložení příspěvků na něj
- Stát vs. věřitelé vs. dlužníci - > pravidla pro fungování peněžního systému
- Historické příklady sporů
  - Athény
  - Řím
  - Anglie
- Finanční sebeomezení státu
  - Nezávislost centrální banky
  - Stropy státních deficitů
  - Maximální výše dluhu
  - Omezení nabídky peněz (zlatý standard, fix)

Monetární a fiskální politika

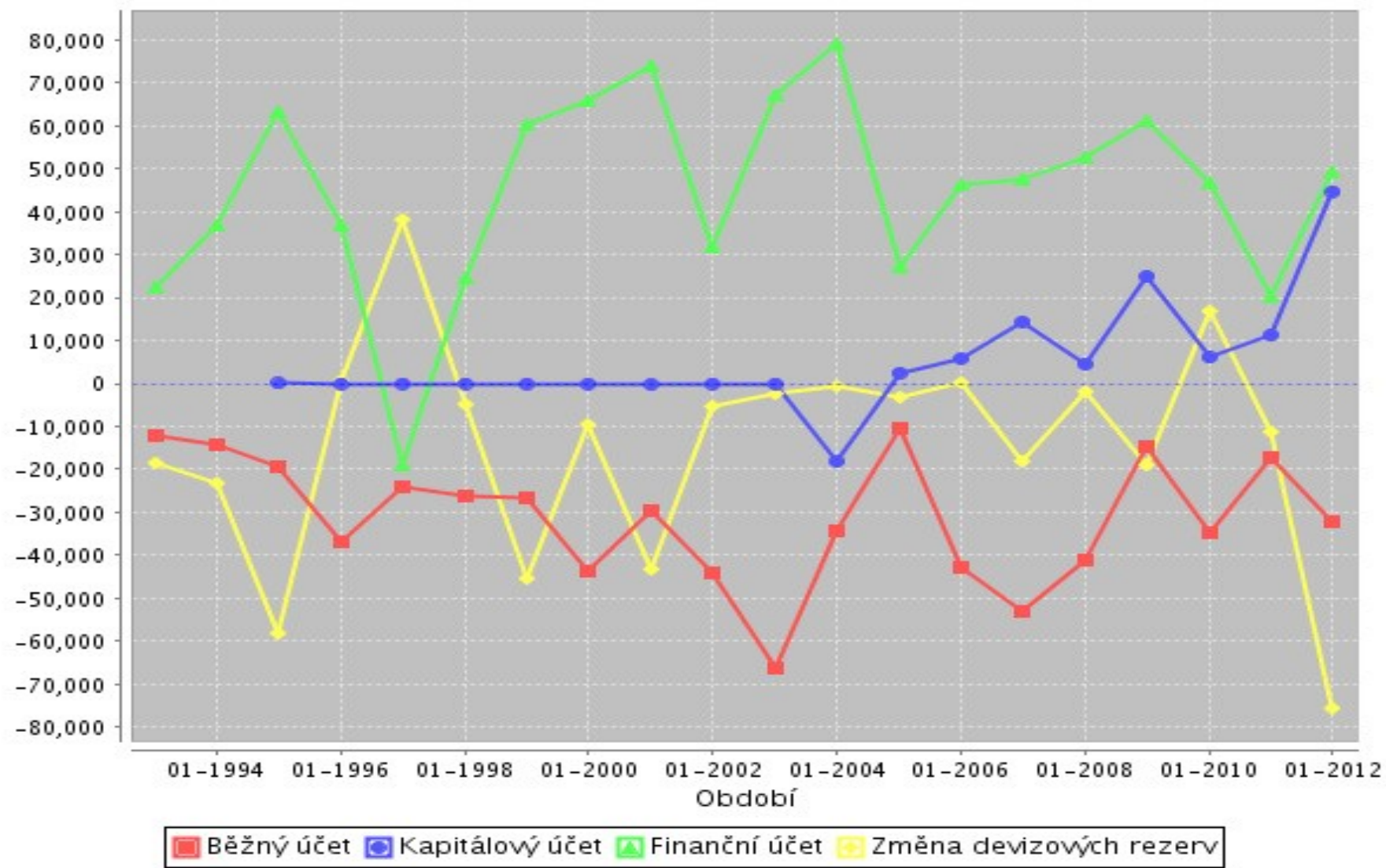
- Monetární politika
  - Opatření, jimiž se vlády snaží působit na peněžní veličiny (množství peněz v oběhu, úroková sazba).
  - Konkrétní opatření závisí na zvolených cílech (hospodářský růst, nezaměstnanost, měnová stabilita).
- Fiskální politika
  - Opatření ve struktuře státních příjmů a výdajů za účelem ovlivnit chod ekonomiky.
- Politické problémy s monetární a fiskální politikou – redistribuční dopady na různé skupiny obyvatel

Platební bilance

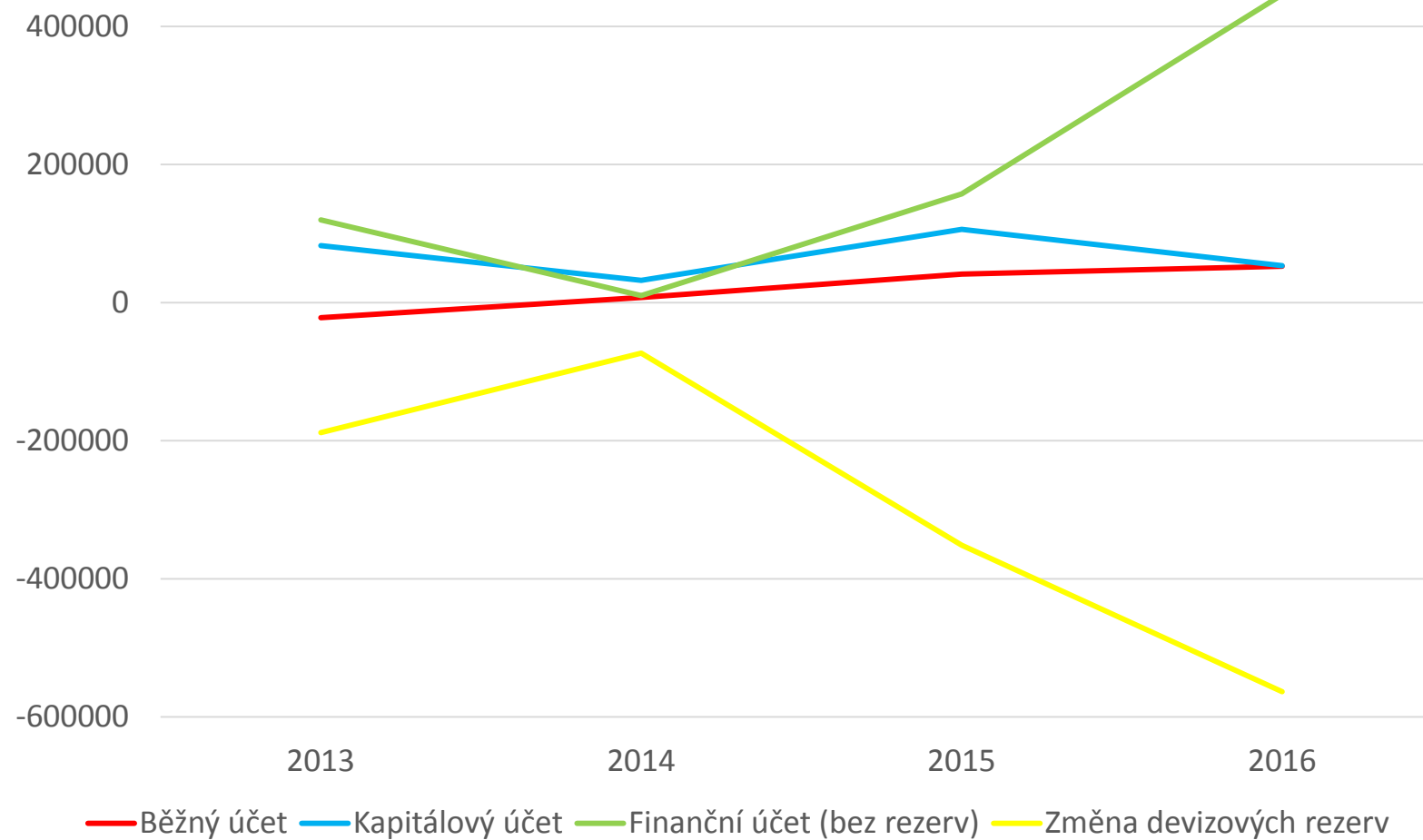
- Bilanční účet státu na kterém se zachycují peněžní toky z/do země za určité období (typicky rok). Z definice je vyrovnaná (platby do zahraničí – platby přijaté ze zahraničí = 0)
- Dělení PB
  - běžný účet (platby za zboží a služby, bilance výnosů), pokud země více vyváží existuje přebytek BU, pokud více dováží existuje deficit BU
  - kapitálový účet (peněžní převody spojené s převodem kapitálu v jeho hmotné formě, málo významný)
  - finanční účet (přímé a portfoliové zahraniční investice, finanční deriváty a ostatní investice včetně spekulativních, **změna devizových rezerv**) pokud existuje přebytek FU země si půjčuje ze zahraničí – příliv kapitálu, pokud existuje deficit FU země půjčuje do zahraničí – odliv kapitálu
- Investiční pozice – čistý vztah vůči zahraničí (věřitelská × dlužnická pozice), rozdíl mezi aktivy a pasivy

Statistika platební bilance (v mil. Kč)

Zdroj: ČNB

Vývoj PB ČR 2013-2016

Zdroj: ČNB

Čistá mezinárodní investiční pozice v % HDP (2014)

Švýcarsko	119,6	USA	-39,7
Japonsko	74,8	Slovensko	-70
Německo	36,4	Španělsko	-94,5
Čína	17,1	Irsko	-106,7
Rusko	16,7	Portugalsko	-111,6
ČR	-35,6	Řecko	-121,9

Zdroj: Mezinárodní měnový fond

Mezinárodní měnový systém

- Mezinárodní měnový systém je soubor pravidel, kterými se řídí vztahy mezi měnami
- **Měnový kurz** - cena zahraniční měny vyjádřená v domácí měně. Kolik domácích peněžních jednotek musíme vynaložit na nákup zahraniční peněžní jednotky
- Kurzový režim (spektrum)
  - **Pevný kurz** (fixní) – devalvace × revalvace
  - **Pohyblivý kurz** (plovoucí, floating) – depreciace × apreciacie
- Znehodnocení domácí měny zlevňuje vývoz a zdražuje dovoz
- Posílení domácí měny zdražuje vývoz a zlevňuje dovoz

Vnější nerovnováha

- Nerovnováha mezi jednotlivými účty platební bilance
- Udržitelnost deficitů běžného účtu PB
- Státní rozpočet × běžný účet PB
- Způsoby vyrovnání PB
  - Fixní kurzy
  - Plovoucí kurzy
  - Ostatní
- Politické problémy s vnější nerovnováhou – redistribuční dopady
- Mezinárodní měnový režim – **Mezinárodní měnový fond**

Politická ekonomie měnové politiky

- Nedosažitelná trojice - fixní kurzy × volný pohyb kapitálu × nezávislá monetární politika
- Vnitrostátní modely měnové politiky
  - Politický cyklus
  - Stranický model
  - Sektorový model
- Mezinárodní politické dopady
  - Deficitní × přebytkové země